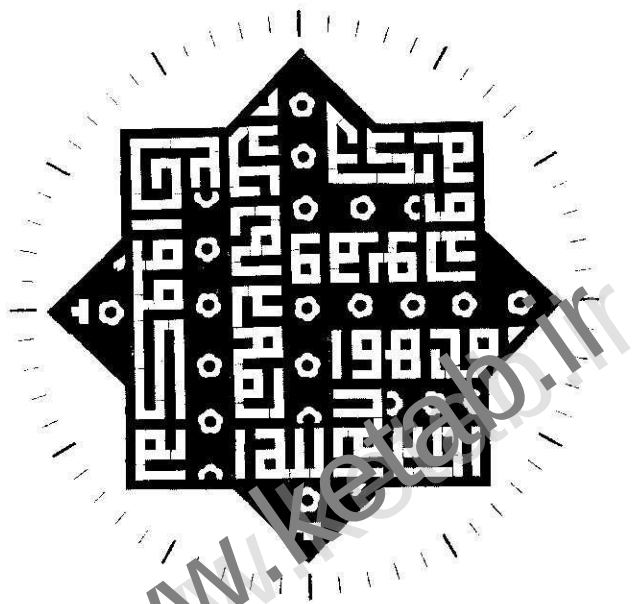

عبداللهی، یحیی، ۱۳۶۴ -	میر شنامه
فلسفه تاریخ شیعی با تطبیق آراء علامه سید محمد حسین طباطبائی (ره) و سید منیرالدین حسینی (ره) / یحیی عبداللهی؛ با مقدمه احمد رهدار.	عنوان و نام پدیدآور
قم: کتاب فردا، ۱۳۹۳.	مشخصات نشر
۲۸۸ ص.	مشخصات ظاهری
فلسفه تاریخ؛ ۱.	فروست
۴- ۲۷- ۶۳۷۵- ۶۰۰- ۹۷۸	شابک
فیبا	وضعیت فهرست نویسی
تاریخ - فلسفه	موضوع
طباطبائی، سید محمد حسین، ۱۲۸۱ - ۱۳۶۰ -- دیدگاه درباره فلسفه تاریخ	موضوع
حسینی الهاشمی، منیرالدین، ۱۳۲۲ - ۱۳۷۹ -- دیدگاه درباره فلسفه تاریخ	موضوع
تاریخ -- جنبه های مذهبی -- شیعه	موضوع
رهدار، احمد، مقدمه نویسی	شناسه افزوده
۱۳۹۳ / ۸ / ۲۶۸ D	رده بندی کنگره
۹۰۱	رده بندی دیویی
۳۴۷۵۵۰۰	شماره کتاب شناسی ملی

فلسفه تاریخ شیعه

بالتطبيق آراء علامه سيد محمد حسين طباطبائي (ره)
سيد نور الدين حسيني (ره)

يعني هذا هي

كتاب فردا

جانب اول / تابستان ۱۳۹۰

۱۱۰۰ نسخه

حسين فقيهي

محمد صمدی

حجبت جدید الاسلامی

مجله

شماره

مجله

شماره

شماره

شماره

شماره

۱۱۵۰۰۰ ریال

۹۷۸-۶۰۰ ۶۳۷۵ ۲۷-۴

شماره

شماره

قم، خیابان معلم، میدان روح الله

نیش کوچه ۱۷، پلاک ۳

تلفن: ۳۷۸۳۹۲۷۱ - ۰۲۵

صندوق پستی: ۸۱۳۷ ۳۷۱۵۵

کتابخانه و انتشارات
حسین فقیهی

کتاب فردا: ۳۷۷۴۶۹۹۲ - ۰۲۵

آفتاب بیهان: ۰۹۱۹۲۵۱۱۰۳۶

BookRoom.ir

شماره

فهرست

فهرست

مقدمه: احمد رشیدی / حرکت تکاملی انسان در تاریخ / ۱۷

درآمد

۱۹

۲۰

۲۰

۲۲

۳۲

۳۶

۳۹

۵۱

۵۱

۵۶

۵۹

۶۲

۶۵

بخش اول. گذار تکاملی، لازمه و زمینه الهی

الف. پاسخ توحیدی به چیستی هستی

ب. ربوبیت فیضی و تفویضی

ج. اراده‌های طولی و بُعدی

د. اراده و جهت، کیف نزاع تاریخ

هـ. زبان زمان ساز ولی خدا

بخش دوم گذار تکاملی، لازمه دین داری

الف. دین کامل و دین داری مستکمل

ب. شریعت، بستر تکامل دین داری

ج. شریعت و فرایند تصرف در باطل

د. خلوص دین داری و آینده تاریخ

جمع بندی و نتیجه گیری

فصل اول: فلسفه تاریخ شععی (مفهوم شناسی و مروری بر اندیشه ها) / ۶۹

۷۱

۷۱

۷۱

۷۲

مفهوم شناسی «فلسفه تاریخ»

تعریف «تاریخ»

«تاریخ» در لغت

دو معنای اصطلاحی «تاریخ»

- ۷۲ تاریخ به معنای حوادث و وقایع گذشته
- ۷۲ تاریخ به معنای آگاهی از حوادث و وقایع گذشته
- ۷۳ نسبت این دو معنا با یکدیگر
- ۷۴ تعریف «فلسفه» در فلسفه تاریخ
- ۷۵ تعریف «فلسفه تاریخ»
- ۷۷ فلسفه نظری تاریخ
- ۷۸ مبادی، مبانی و مسائل فلسفه تاریخ
- ۷۸ مبادی فلسفه تاریخ
- ۷۹ مبانی فلسفه تاریخ
- ۷۹ مسائل فلسفه تاریخ
- ۸۳ مفهوم نوین «تاریخ» در فلسفه تاریخ
- ۸۴ فلسفه تاریخ دانشی فراتر از مقیاس «انسان و جامعه»
- ۸۵ فلسفه تاریخ شیعی
- ۸۸ فلسفه تاریخ در اندیشه مبداء شیعی
- ۹۰ سید احمد فردید و عبدالحسین
- ۹۲ اتیمولوژی و ترمینولوژی
- ۹۳ اندیشه‌های هایدگر
- ۹۴ عرفان نظری و علم الاسماى ابن عربی
- ۹۵ شریعتی و نبرد «حق» و «باطل»
- ۱۰۰ شهید صدر و سنت‌های تاریخی
- ۱۰۱ پیدایش جامعه
- ۱۰۲ سنت‌های تاریخی
- ۱۰۵ خط شهادت و خلافت
- ۱۰۷ «محتوای درونی» انسان، عامل حرکت تاریخ
- ۱۰۸ «مثل اعلی»، عامل شکل‌گیری محتوای درونی
- ۱۱۰ سه نوع «مثل اعلی»
- ۱۱۵ شهید مطهری و نظریه «فطرت»
- ۱۲۱ محمدتقی جعفری
- ۱۲۴ مصباح یزدی و سنت‌های تاریخی
- ۱۲۷ جعفر سبحانی و عوامل متعدد حرکت تاریخ
- ۱۲۸ عوامل هشت گانه سازنده تاریخ
- ۱۳۱ عامل سازنده تاریخ از دیدگاه قرآن
- ۱۳۲ تکامل و پیشرفت جوامع در طول تاریخ

۱۳۲	سید محمد مهدی میر باقری و نظام ولایت حق و باطل
۱۳۳	خالقیت و ربوبیت خداوند محور هدایت و تکامل تاریخ
۱۳۴	پیدایش دو جبهه تاریخی «حق» و «باطل»
۱۳۵	غلبه دائمی جبهه حق بر باطل
۱۳۶	تکامل تاریخ با بسط ولایت الهیه
۱۳۷	عصر ظهور؛ عرصه غلبه تام جبهه حق بر باطل
۱۳۷	جمع بندی
۱۳۷	الوهیت و ربوبیت خداوند متعال حاکم بر حرکت تاریخ
۱۳۷	نقش برجسته انبیا و ائمه معصومین علیه السلام در تاریخ
۱۳۸	نسبت فلسفه تاریخ با سنت های تاریخی
۱۳۸	تفاسیک جبهه حق و باطل در تاریخ
۱۳۹	تفاسیک مسائل، مبانی و مسائل فلسفه تاریخ
۱۴۱	فصل دوم: نقش علامه طباطبائی در فلسفه اسلامی
۱۴۳	معرفی علامه طباطبائی
۱۴۳	تحصیل در تبریز
۱۴۴	مهاجرت به نجف
۱۴۴	اساتید علامه در حوزه نجف
۱۴۴	بازگشت از نجف به تبریز
۱۴۵	مهاجرت به قم
۱۴۵	ابتکارات علامه
۱۴۶	آثار
۱۴۷	شاگردان
۱۴۷	زیست نامه اجتماعی - سیاسی
۱۴۷	شناخت زمان و نیازسنجی
۱۴۸	علامه و انقلاب اسلامی
۱۴۸	رحلت
۱۴۹	مبانی نظریه علامه طباطبائی
۱۵۰	مبانی «جامعه شناختی» علامه طباطبائی
۱۵۰	اصل استخدام، پایه و اساس شکل گیری جامعه
۱۵۱	رابطه فرد و اجتماع
۱۵۴	قرآن و شخصیت مستقل جامعه
۱۵۵	اعتبارات

- ۱۵۸ اعتبار «اجتماع»، فرع بر اعتبار استخدام
 ۱۵۹ اعتبار «حسن عدل» و «قیح ظلم»، تابع اعتبار اجتماع و استخدام
 ۱۶۱ فلسفه تاریخ از منظر علامه طباطبائی
 ۱۶۱ آغاز و انجام تاریخ
 ۱۶۴ آغاز تاریخ انسان
 ۱۶۵ حاکمیت دین بر عالم در پایان تاریخ
 ۱۶۷ عامل اصلی و فرایند حرکت تاریخ
 ۱۶۷ تاریخ در عبور از «وحدت به اختلاف و از اختلاف به وحدت»
 ۱۶۷ اجتماعی بودن زندگی بشری
 ۱۶۸ «خانواده»، اولین اجتماع انسانی
 ۱۶۹ «استخدام» عامل پیدایش «اجتماع» در میان انسان‌ها
 ۱۷۱ «استخدام» عامل پیدایش «اختلاف» در میان انسان‌ها
 ۱۷۴ پیدایش اولین جامعه آگاهانه با هدایت‌گری انبیا
 ۱۷۵ پیدایش اسلام ﷺ و اولین منادی اجتماع
 ۱۷۵ دین، عامل تکامل تاریخ
 ۱۷۶ تکاملی بودن حرکت تاریخ
 «دین» و «انبیای الهی» عامل تکامل تاریخ به سوی صلاح و
 ۱۷۶ سعادت
 ۱۷۸ تکامل تاریخ و «هدایت عامه»
 ۱۷۹ کمال روح و کمال جسم
 ۱۸۲ رابطه تکامل دینی جوامع با مبنای «ثابت و متغیر»
 ۱۸۵ الگوی حرکت تاریخ و منزلگاه‌های برجسته آن
 ۱۸۶ ظهور «انبیای الهی علیهم‌السلام» نقاط عطف سیر تکامل تاریخ
 ۱۸۸ بعثت خاتم الانبیا صلی‌الله‌علیه‌وآله آخرین مرحله تکامل تاریخ
 ۱۸۹ جمع‌بندی

فصل بیست و نهم: نظریه مرحوم سیدمرتضی‌الدین حسینی (۱۹۱/۱۹۲)

- ۱۹۳ معرفی سیدمرتضی‌الدین حسینی
 ۱۹۳ ابعاد شخصیتی سیدمرتضی‌الدین حسینی
 ۱۹۳ مروری بر فعالیت‌های سیاسی، اجتماعی، فکری و علمی سیدمرتضی‌الدین
 ۱۹۵ حسینی در سه برهه
 ۱۹۶ دوره اول فعالیت‌های مرحوم سیدمرتضی‌الدین حسینی
 ۱۹۹ دوره دوم فعالیت‌های مرحوم سیدمرتضی‌الدین حسینی

۲۰۱	دوره سوم فعالیت‌های مرحوم سیدمنیرالدین حسینی
۲۰۶	مبانی نظریه سیدمنیرالدین حسینی
۲۰۷	مبانی «فلسفی» سیدمنیرالدین حسینی
۲۰۸	اصول انکارناپذیر
۲۰۸	مسائل اغماض‌ناپذیر
۲۰۹	مراحل اجتناب‌ناپذیر
۲۰۹	اصالت ربط
۲۱۰	اصالت تعلق
۲۱۰	اصالت فاعلیت
۲۱۱	تفسیر مسائل اغماض‌ناپذیر بر مبنای نظام ولایت
۲۱۱	تفسیر وحدت و کثرت
۲۱۲	تفسیر زمان و مکان
۲۱۲	تفسیر اختیار و آگاهی
۲۱۳	«نسبیت در نظام فاعلیت
۲۱۵	مبانی «کلامی» سیدمنیرالدین حسینی
۲۱۵	تعریف دین به جریان «الوہیت»، ولایت و شریعت»
۲۱۵	«الوہیت» منشأ پیدایش بین
۲۱۶	«ولایت»، مجرای الوہیت، در عالم
۲۱۷	ولایت ائمہ اطہار علیہ السلام امتداد ولایت خدا در عالم
۲۱۸	«شریعت»، مناسک ولایت اولیای الهی
۲۱۹	ضرورت تولی به «ولی» در سیر و سلوک الی الله
۲۱۹	مبانی جامعه شناختی سیدمنیرالدین حسینی
۲۱۹	پیدایش «جامعه» از «وحدت ترکیبی» جامعه و فرد
۲۲۰	حقیقی بودن «وحدت ترکیبی» جامعه و پیدایش نظام اجتماعی
۲۲۰	تحلیل پیدایش «جامعه» مبتنی بر «نظام ولایت اجتماعی»
۲۲۰	ایجاد وحدت اجتماعی از طریق ارتباطات حقیقی
۲۲۱	شکل‌گیری ارتباطات اجتماعی از طریق «هدلی، همفکری و همکاری»
۲۲۲	تولی و تبری قلبی (هدلی) اساس شکل‌گیری پیوندهای اجتماعی
۲۲۳	تحلیل پیدایش جامعه مبتنی بر نظام «تولی و ولایت»
۲۲۴	شکل‌گیری جامعه حول «ولی اجتماعی»
۲۲۵	ظرفیت‌های تکوینی در «ولی اجتماعی» لازمه ولایت اجتماعی
۲۲۵	ضرورت وحدت ولی در ولایت اجتماعی
۲۲۶	تقسیم جوامع به جوامع الهی و الحادی

- ۲۲۷ جوامع، عناصر شکل دهنده «تاریخ»
- ۲۲۷ فلسفه تاریخ از منظر سیدمنیرالدین حسینی
- ۲۲۷ آغاز و انجام تاریخ
- ۲۲۸ عالم ذر اولین مرحله از سیر حرکت انسان
- ۲۲۹ هبوط حضرت آدم علیه السلام سرآغاز حیات انسان در عالم دنیا
- ۲۳۰ عالم قیامت، ظهور تام ولایت
- ۲۳۱ شفاعت مؤمنین توسط اولیای الهی در قیامت
- ۲۳۲ تبزی اولیای طاغوت از متولیان به خود در قیامت
- ۲۳۲ عامل اصلی و فرایند حرکت تاریخ
- ۲۳۲ تبیین «حرکت» و «تکامل» مبتنی بر فلسفه نظام ولایت
- ۲۳۳ همراه بودن «فاعلیت» با «توسعه»
- ۲۳۴ تحلیل تاریخ بر مبنای دو نظام ولایت حق و باطل
- ۲۳۴ ضرورت تحلیل تاریخ بر مبنای دو جبهه «حق و باطل»
- وجود سه سطح پرستش «فردی، اجتماعی و تاریخی» در دو جهت حق و باطل
- ۲۳۵ وجود نزاع و درگیری دائمی میان دو جبهه حق و باطل
- ۲۳۶ پیدایش و امتداد نظام ولایت تاریخی باطل بر محور اولیای طاغوت
- همراهی دائمی جبهه باطل با «نزاع، درگیری و تشتت» به دلیل دعوت اولیای طاغوت به دنیا
- ۲۳۷ پیدایش و امتداد نظام ولایت تاریخی حق بر محور اولیای الهی
- محوریت «ولایت الهی» در سیر تاریخ و نقش ائمه اطهار علیهم السلام
- ۲۳۸ به عنوان مجاری ولایت الهی
- «تولی» و «موضع گیری» نسبت به ائمه اطهار علیهم السلام، عامل تعیین جایگاه انسان در جبهه تاریخی حق
- ۲۳۹ تعریف مراحل تکامل تاریخ به مراتب «قرب به خداوند» و «ظهور ولایت الهی»
- ۲۴۰ الگوی حرکت تاریخ و منزلگاه های برجسته آن
- ۲۴۱ مرحله اول تاریخ؛ از هبوط حضرت آدم تا بعثت نبی اکرم
- معجزات و ابتلائات حسی، ویژگی دوره اول تاریخ
- ۲۴۲ مرحله دوم تاریخ؛ از بعثت نبی اکرم تا ظهور حضرت مهدی
- ابتلائات عقلانی، ویژگی دوره دوم تاریخ
- ۲۴۳ مرحله سوم تاریخ؛ از ظهور حضرت مهدی علیه السلام تا قیامت
- ابتلائات روحی و شهودی، ویژگی دوره سوم تاریخ
- ۲۴۴

تعالی انسان در پرتو تحلیلی همه جانبه «ولایت الهیه» در عصر ظهور ۲۴۵
جمع بندی ۲۴۶

فصل چهارم: بررسی تطبیقی نظریه علامه طباطبائی و سیدمرتضی حسینی ۲۴۹

۲۵۱ بررسی مبانی دو اندیشمند

۲۵۱ مبانی فلسفی

۲۵۲ انسجام مبانی نظریه سیدمرتضی حسینی

۲۵۲ عدم ملاحظه مبانی فلسفی در تئوری فلسفه تاریخی علامه طباطبائی

۲۵۳ مبانی جامعه شناختی

ناکارآمدی دو مبانی «اصالت فرد» و «اصالت جامعه» در تحلیل «وحدت

۲۵۳ و کثرت» جامعه

وحدت حقیقی جامعه مبانی مشترک علامه طباطبائی و سیدمرتضی حسینی

۲۵۵ حسینی

۲۵۶ نقد و بررسی نظریه استخدام

نقد اول: سازگاری نظریه استخدام با جوامع الحادی، به علت بازگشت

۲۵۸ اعتبار استخدام به نفس انسان و نه فطرت

۲۵۹ منجر شدن نظریه «استخدام» به «نفس پرستی»

وجود اقتضای «توحید» در فطرت و منفعت طلبی شخصی در

۲۶۱ نفس

نقد دوم: عدم تطبیق نظریه استخدام حتی در جوامع الحادی، به علت عدم

۲۶۳ قابلیت پایگاه قرار گرفتن منفعت شخصی در پیدایش جامعه

۲۶۵ مبانی دین شناسی

۲۶۷ بررسی مسائل فلسفه تاریخ

۲۶۷ آغاز و انجام تاریخ

۲۶۸ محرک تاریخ

۲۶۸ «نبوت»، عامل اصلی حرکت تاریخ در دیدگاه علامه طباطبائی

۲۶۸ «ولایت»، عامل اصلی حرکت تاریخ در دیدگاه سیدمرتضی حسینی

۲۶۹ اشتراک دو نظریه در تعیین «دین» به منزله عامل اصلی تکامل تاریخ

۲۶۹ ضرورت تفکیک میان جبهه حق و باطل در طول تاریخ

عدم امکان تحلیل پیشرفت جبهه باطل مبتنی بر نظریه علامه

۲۷۱ طباطبائی

۲۷۱ مراحل تکامل تاریخ

۱۲ ■ فلسفه تاریخ شیعی

ابتنای نظریه علامه طباطبائی به حرکت انبیاء الهی و عدم امکان تحلیل

۲۷۱

تکامل تاریخ پس از پیامبر خاتم منواله علیه‌السلام

۲۷۲

ابتنای نظریه مرحوم حسینی به «امامت» و شمول تاریخی آن

منابع و مأخذ/ ۲۷۵

نمایه/ ۲۸۳

www.ketab.ir

مقدمه نگارنده

اگر «زمان» را بُعد دوم موجودات بدانیم، فلسفه تاریخ نیز بُعد تمامی موضوعات علوم خواهد بوده با دیگر دانش‌ها ارتباط وثیقی برقرار خواهد کرد. چراکه تمامی تحولات و تغییرات در بستر حرکت تاریخ واقع می‌شوند و کیفیت حرکت تاریخ بر آن‌ها اثر می‌گذارد. فلسفه تاریخ را می‌توان طرحی کلان در گستره عظیم تاریخ دانست که جایگاه - «جای + گاه»: مکان و زمان - دیگر پدیده‌ها را مشخص می‌کند: هم زمان پدیده را تعیین می‌کند که در کدام برهه تاریخی واقع شده است و هم مکان آن را معین می‌سازد که در چه منزلتی بوده و سطح تأثیرگذاری آن چه مقدار است. از این روی فلسفه تاریخ می‌تواند بر تمامی تحلیل‌های تاریخی سایه افکننده و از موضعی شامل، دیگر اندیشه‌ها را جهت‌دهی کند.

تاریخ از یک سو بستر حرکت انسان و جامعه است و از سوی دیگر ذیل نظام هستی قرار می‌گیرد. بر این اساس، مبانی «انسان‌شناسی»، «جامعه‌شناسی» و «هستی‌شناسی» در فلسفه تاریخ حضور دارد.

همچنان که نتایج فلسفه تاریخ در آن‌ها تأثیرگذار است.

آموزه‌ها و معارف شیعی، تحلیل نوینی از سیر حرکت تاریخ، عوامل محرک آن و منازل و مواقف تاریخ در اختیار می‌دهد که انسان را با حقیقت حرکت عالم تحت ربوبیت و الوهیت خداوند متعال آشنا می‌سازد. چنین تحلیلی از تاریخ، هرچند شایسته است که نام «حکمت تاریخ» یا «کلام تاریخ» به خود گیرد. اما به دلیل کثرت استعمال و تبدیل واژه «فلسفه تاریخ» به یک اصطلاح، آن را «فلسفه تاریخ شیعی» می‌نامیم.

این کتاب شامل یک مقدمه تفصیلی و چهار فصل است:

فصل اول به بحثی از مبادی فلسفه تاریخ همچون «مفهوم‌شناسی فلسفه تاریخ» پرداخته است. همچنین دیدگاه‌ها و نظریات اندیشمندان شیعی حول فلسفه تاریخ نیز در این فصل به اجمال ذکر گردیده است.

فصل دوم به تقریر نظریه مرحوم علامه سید محمد حسین طباطبایی رحمه‌الله‌عنه در فلسفه تاریخ اختصاص دارد که با گردآوری و جمع‌بندی مبانی و آرای ایشان در خصوص تحلیل تاریخ به دست آمده است.

فصل سوم به نظریه مرحوم سید منیرالدین حسینی رحمه‌الله‌عنه می‌پردازد و نظریه ایشان از خلال مباحث ایشان و تقریرات شاگردانش گردآوری شده است.

فصل چهارم به تطبیق دو نظریه مرحوم علامه طباطبایی رحمه‌الله‌عنه و مرحوم سید منیرالدین حسینی رحمه‌الله‌عنه اختصاص یافته و اندیشه‌های این دو متفکر از زوایای مختلف مقایسه گردیده است.

در مورد مکتوبات «فرهنگستان علوم اسلامی قم» که متولی تقریر و نشر نظریات مرحوم سید منیرالدین حسینی است لازم است این نکته یادآوری

شود که بسیاری از آثار فرهنگستان تنها به صورت کتاب‌ها و جزوات داخلی چاپ شده است و هنوز به چاپ انبوه و عمومی نرسیده است. بنابراین در تمام کتاب، همه ارجاعات به آثار فرهنگستان - سوای محدود کتاب‌هایی که ناشر مجزایی دارند و یا مقالاتی که در نشریات رسمی به چاپ رسیده‌اند - مربوط به کتاب‌ها و جزوات داخلی فرهنگستان است. در پایان از زحمات حجت الاسلام دکتر احمد رهدار، که از راهنمایی ایشان در این تحقیق بهره‌مند شده‌ام و همچنین نگارش مقدمه کتاب را تقبل فرمودند، کمال تقدیر و تشکر را دارم و از خداوند منان برای ایشان توفیقات و روزافزون با طلب می‌کنم. امیدوارم این تحقیق گامی هرچند کوچک در تبیین حقایق تاریخ از منظر آموزه‌های شیعی باشد و مرضی حضرت ولی عصر (عج) را گیرد.

یحیی عبداللّهی

فروردین ۱۳۹۳